

El vas ibèrich d'Archena

El Museu de Barcelona posseeix dos vasos ibèrichs de la necròpolis d'Archena, dels que'n va parlar M. Pierre Paris en l'ANUARI de 1907: «Quelques vases ibériques inédits». Altres vasos son al Louvre, ahont, com explica el mateix M. P. Paris, hi varen anar a parar per la seva intervenció. Els de Barcelona els varem comprar de segona mà a D. Antoni Vives, però no hi ha cap dubte de la seva procedència: tots dos son de la necròpolis d'Archena.

El descobridor d'aquests vasos, com acostuma a succeir a Espanya, no era un aciensat, sino un fuster tallista, ab pretensions d'escultor, anomenat D. Enrique Sala. Els vasos eren com una dotzena; els va portar a Madrid; allí els va vendre a uns y a altres, no reservantse més que el més gran de la col·lecció, un vas pintat ab figures humanes, que inútilment van pretendre M. P. Paris

Fig. 35. — Vas ibèrich d'Archena

y els aficionats madrilenys. Els mateixos pretendents l'hi van fer entrar afició a l'Enrique Sala per aquella olla, y creyentse que faria la seva fortuna, l'hi va guarnir una capsula model y ab ella s'en va anar a córrer món. El vas y en Sala van anar a Londres, després se'ls hi va perdre el rastre. Monsieur P. Paris es creya que havien anat a Amèrica... «Però tornaràn — afegia, — y estiguèu amatents, perquè ab l'estima d'afecció que l'hi ha posat en Sala, vosaltres sou els únics que l'hi podreu pagar el vas.»

Les coses han anat d'una altra manera, y nosaltres ens en alegrem. En Sala, ab el vas y la capsula van tornar a Andalusia y d'allí a Madrid y per fi l'any passat, el *Centro de Estudios Históricos* va comprar finalment la famosa pessa de ceràmica, per unes 3,500 pessetes. Aquell vas es excepcional, tant per la seva valua com per les representacions figurades que l'adornen: unes figures estilitzades, com si combatessin y una ab l'espasa *falcata*, característica dels guerrers ibèrichs (fig. 35).

Quan aquest vas va compareixer a Madrid per primera vegada, era l'únic vas ibèrich ab figures humanes: ara han sortit els vasos de Numancia, y el d'Ampuries de la col·lecció Cazorro (vegis *Crònica ANUARI*, 1908), y a més fragments trobats a l'Alcudia d'Elx per l'Albertini, tenen també restes de figures humanes.

Ara que s'ha recobrat el vas d'Archena (y també, sobretot, el seu descobridor), es de creure que el *Centro de Estudios Históricos* aprofitarà aquesta ocasió pera ilustrar tota la necròpolis. En

quines condicions se va fer el descobriment? No ho sabem encara. Se trobaren sols aquests vasos? En Sala podrà dirho, com també si estaven junts ab altra ceràmica, bronzos, fibules y espases, etc. Sabem que alguns d'aquests objectes han sigut adquirits pel *Centro de Estudios Históricos* en la mateixa compra; ara falta assegurar-se ben bé que no procedeixen d'una altra estació. Les notícies que tenim son, per això, que 'l Sala no va fer altres descobriments que 'ls d'aquesta necròpolis d'Archena. — J. P. S.

Noves pintures murals catalanes

En una comunicació al «Congrés per l'Historia de l'Art», tingut a Roma, vers la fi del 1912, D. J. Pijoan va anticipar alguns nous datos sobre les pintures romàniques de les nostres iglesies. Primerament va parlar de les pintures de Fenollar, fent notar altres semblances ab els frescos de la cripta de la catedral d'Anagni. El vestit ab veros blaus y blanchs que porten els Reys es troba igual en la figura d'Hipocràs d'Anagni. Els extrany capells que porten els Ancians de Fenollar, es troben també a Anagni y en altres pintures romàniques italianes, com les de Tívoli y Nepi. En lloch de ser les corones d'or que precisa el text de l'Apocalipsi, son capells sacerdotals. Ab aquest petit capell van coberts els sacerdots jueus en la miniatura bizantina y en els mosaïchs de l'iglesia de Chora (Kahrie Giami, segle XIV) a Constantinopla. La mateixa transformació dels vells coronats de l'Apocalipsi, en aquests sacerdots orientals, es veu en les miniatures carolingies.

L'iconografia d'aquests ancians a Fenollar no presenta, donchs, cap particularitat inquietant. Tampoch tenen ja res de desconegut les jaculatories o inscripcions dels evangelistes (que no havíem sapigut llegir y que en Villanueva no va entendre tampoch) en el frontal de plata de la catedral de Girona. Son senzillament els quatre versos de SEDULIUS: *Paschalis carminis*, lib. I, versets 355 a 359:

*Hoc Mattheus agens hominem generaliter implet.
 Marcus ut alta premit vox per deserta leonis,
 Iura sacerdotii Lucas tenet ora invencii,
 More volans aquilae verbo petit astra Iohannes.*

Aquests versos posats com a jaculatoria al peu de les miniatures dels evangelistes, van ser molt usats en l'època carolingia y molt després. Els porten les Bibles reials y fins els senzills evangelis com el de Perpinyà. Basta obrir un manuscrit carolingi qualsevol per trobarsels acompanyant les representacions dels evangelistes. El Sedulius va ser un llibre molt popular a l'edat mitjana, però es de creure que 'l pintor de Fenollar va copiar aquests versos, ja mal entesos, d'una de les representacions figurades.

Les pintures murals catalanes no sols tenen relacions d'estil y de color ab les de l'Italia central sinó ab les de la Lombardia. En el llibre de PIETRO TOESCA, *La pittura e miniatura nella Lombardia*, publicat durant l'any 1912, es descriuen les pintures murals de Galiano y de Civate, que tenen algunes particularitats que retrobem en els nostres frescos romànics. Les pintures de Galiano son del any 1007, probablement; estàn molt destruïdes, però en Toesca retreu oportunament la descripció y el dibuix que d'aquestes pintures en va donar un altre autor, que va poder vèureles més senceres, l'ANNONI, en els *Monumenti di Canturio*, pàg. 71, t. VIII.

A dalt, la petxina dels absis de Galiano, està voltada d'una orla que figura una cinta plegada, ab animals entremig dels meandres, com en algunes pintures catalanes. El fons de l'absis de Galiano es tot blau marí, però té dos zones horitzontals, una d'ocre y l'altre rosada, que representa el terreny, perque porta rametes florides. Aquest terreny florit es troba també a Pedret, es veu en el dibuix de les Verges Fàtues, que va publicar en Puiggarí a l'*Avenc* y es troba també, ab una composició semblant a la de Galiano, a l'absis d'Esterri de Cardós.

En mitg de l'absis de Galiano es veu dret dintre d'una aureola blava, voltada de les faixes de l'iris, el Crist ab la mà dreta alçada, mentres que ab la mà esquerra aguanta un llibre obert: *Ego pastor ovium bonus*. Davant del Redemptor, a Galiano, estàn Jeremies y Ezequiel y a cada costat els arcàngels: Michael ab les ales obertes y el làbaro o estandart y presentant al Crist un ròtul ab la paraula: *Peticio*. Gabriel portava, segons l'Annoni, un ròtul semblant ab la paraula: *Postulatio*.